

บทที่ 5

นิติบุคคลกับสิทธิในกระบวนยุติธรรมทางอาญา

ในบทนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนิติบุคคลกับสิทธิในกระบวนยุติธรรมทางอาญาโดยเป็นการศึกษาสองส่วนหลักคือ

- 5.1 นิติบุคคลกับสิทธิในกระบวนยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย
- 5.2 กรณีศึกษา นิติบุคคลกับสิทธิในกระบวนยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทยสหรัฐอเมริกา

5.1 นิติบุคคลกับสิทธิในกระบวนยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย

5.1.1 การมีสิทธิของนิติบุคคลในประเทศไทย

ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัยได้อธิบายเกี่ยวกับความสามารถในการมีสิทธิของนิติบุคคลอาจแยกออกเป็นสองประเภทเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา คือความสามารถถือสิทธิและความสามารถใช้สิทธิซึ่งพิจารณาได้ดังนี้¹

1. ความสามารถถือสิทธิ ประมวลกฎหมายแพ่งฯ มาตรา 69 บัญญัติว่า "นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ต้องด้วยบทบัญญัติทั้งปวงแห่งกฎหมาย ภายในขอบวัตถุประสงค์ของตนตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง" และมาตรา 70 ซึ่งบัญญัติว่า "ภายในบังคับแห่งบทมาตราก่อนนี้ นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดา เว้นเสียแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งว่าโดย

¹หยุด แสงอุทัย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 10 พ.ศ. 2527 หน้า 222-223

สภาพจะพึงมีพึงได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น" ตามที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า นิติบุคคลย่อมมีความสามารถถือสิทธิได้ดังต่อไปนี้

ก. ภายในวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งนิติบุคคลนั้น ซึ่งอาจเป็นโดยกฎหมาย (เช่นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ย่อมมีสิทธิต่าง ๆ ที่สอนที่มหาวิทยาลัย) หรือโดยข้อบังคับ (เช่นข้อบังคับสมาคม) หรือตราสารจัดตั้ง (เช่นหนังสือบริคณห์สนธิในการจัดตั้งบริษัทจำกัด)

ข. การถือสิทธิจะต้องสอดคล้องกับกฎหมาย เช่น ถ้าจะถือสิทธิในที่ดินก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของการถือสิทธิของนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายที่ดินและ

ค. การถือสิทธินี้เหมือนบุคคลธรรมดา เว้นเสียแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งโดยสภาพจึงพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดา เช่น นิติบุคคลจะถือสิทธิในครอบครัวไม่ได้เพราะบุคคลธรรมดาเท่านั้นจะมีสิทธิในครอบครัวได้

ความสามารถถือสิทธิของนิติบุคคลนี้เกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดของนิติบุคคล เช่นความสามารถถือสิทธิของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ย่อมเกิดขึ้นโดยการใช้อำนาจพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ฯ ความสามารถถือสิทธิของสมาคมหรือบริษัทจำกัด ย่อมเกิดขึ้นเมื่อได้จดทะเบียนสมาคมหรือบริษัทจำกัดนั้น ๆ

2. ความสามารถใช้สิทธิ นิติบุคคลมีความสามารถใช้สิทธิได้อย่างบุคคลธรรมดาเท่าที่เป็นกรณีที่นิติบุคคลจะพึงมีสิทธิตามที่กล่าวไว้ในข้อ 1 ข้างบนนี้ได้ เป็นต้นนิติบุคคลไม่ใช้สิ่งที่มีชีวิตจริง ๆ จึงต้องมีองค์กร (organ) ของนิติบุคคลซึ่งได้แก่คณะกรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคลตามแต่จะระบุไว้ในกฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง เป็นเสมือนอวัยวะของนิติบุคคลและกระทำการเพื่อนิติบุคคลนั้นๆ เช่น องค์กรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นผู้กระทำการเพื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อธิการบดีและเลขาธิการมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นผู้กระทำการเพื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตัวอย่างองค์กรของนิติบุคคลนี้ไม่ใช่ "ตัวแทน" และนิติบุคคลไม่ใช้ "ตัวการ" ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งฯ มาตรา 797 ถึงมาตรา 832 การกระทำต่าง ๆ ขององค์กรของนิติบุคคล เช่น การกระทำของอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถ้ากระทำไปภายในขอบอำนาจ ย่อมเป็นการกระทำของอธิการบดีมหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์ ถ้ากระทำไปภายในขอบแห่งอำนาจย่อมเป็นการกระทำของมหา-
 วิทยาลัยธรรมศาสตร์เอง ไม่ว่าจะ เป็นนิติกรรมหรือการกระทำละเมิด

ความสิ้นสุดแห่งความสามารถถือสิทธิ และความสามารถใช้
 สิทธิของนิติบุคคลในกรณีที่มีการเลิกนิติบุคคล จะมีผลทำให้ความสามารถถือสิทธิ
 และความสามารถใช้สิทธิของนิติบุคคลหมดไปนั้น เมื่อใดนั้น แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ในกรณีที่นิติบุคคลจัดตั้งโดยกฎหมาย ความสามารถถือ
 สิทธิและความสามารถในการใช้สิทธิของนิติบุคคลย่อมหมดไปทันที ในเมื่อมีการยกเลิก
 กฎหมายที่จัดตั้งนิติบุคคลนั้น ๆ ในกรณีเช่นว่านี้ กฎหมายที่ว่าด้วยการยกเลิกนิติ
 บุคคลมักจะมีบทบัญญัติ ให้โอนสิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคลที่เลิกไปยังนิติบุคคลอื่น
 ตามที่เห็นสมควร เช่น กฎหมายยกเลิกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง
 และจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขึ้นมาใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการ
 เมืองก็ถูกยกเลิกไป และมีบทบัญญัติให้โอนทรัพย์สินและหนี้สินตลอดจนความรับผิดชอบ
 ของให้แก่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ตั้งขึ้นใหม่ ทั้งนี้เว้นแต่กฎหมายนั้น ๆ จะมีบท
 เฉพาะกาลบัญญัติเป็นอย่างอื่น

2. ในกรณีที่นิติบุคคลจัดตั้งโดยบุคคล เช่น ห้างหุ้นส่วนที่
 จดทะเบียนแล้ว บริษัทจำกัดและสมาคม กฎหมายได้บัญญัติให้นิติบุคคลที่เลิกไปนั้น
 ยังคงมีความสามารถมีสิทธิและความสามารถในการใช้สิทธิเท่าที่จำเป็นแก่การชำระบัญชี
 เมื่อการชำระบัญชีสิ้นสุดลงเมื่อใด ความสามารถถือสิทธิและความสามารถในการใช้สิทธิ
 ของนิติบุคคลก็สิ้นสุดลงเมื่อนั้น

จากคำอธิบายข้างต้นได้แสดงสภาพการมีสิทธิของนิติบุคคล
 เป็นหลักทั่วไป สำหรับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ของนิติบุคคลเป็น
 สิทธิตามกฎหมายมหาชน เป็นสิทธิของนิติบุคคลเป็นสิทธิที่มีต่ออำนาจรัฐและอำนาจ
 สาธารณะอื่น ๆ ซึ่งจัดเป็นสิทธิที่เกี่ยวกับสถานะ (Status) ของบุคคลในทาง

ปฏิเสธ (negative)² อันได้แก่สิทธิที่จะป้องกันและสิทธิในเสรีภาพที่มีต่อรัฐ ซึ่งโดยสิทธินี้นิติบุคคลย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้รัฐและเจ้าพนักงานของรัฐละเว้นที่จะไม่กล่าวร้ายสิทธินี้ สิทธิดังกล่าวนี้ได้แก่ สิทธิตามรัฐธรรมนูญและสิทธิมหาชน (Human Rights) การบังคับใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นการบังคับใช้กฎหมายอาญา สารบัญญัติหรือกฎหมายอาญา โดยอาศัยหลักเกณฑ์กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันมีขอบเขตการบังคับใช้ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นเบื้องต้น จึงขอกล่าวถึงสิทธิของนิติบุคคลตามรัฐธรรมนูญ

5.1.2 นิติบุคคลกับสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

อาจารย์อนุมัติ ใจสมุทร ได้อธิบายว่า³ ตามหลักใหญ่ที่ว่านิติบุคคลย่อมมีสิทธิเหมือนบุคคลธรรมดาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย แม้กฎหมายจะบัญญัติว่าชนชาวไทยอันหมายถึงบุคคลที่มีสัญชาติไทยก็ตาม แต่สิทธิที่ว่าไว้นั้นนิติบุคคลก็ย่อมมีได้เช่นเดียวกัน เว้นแต่โดยสภาพแห่งสิทธินั้นเป็นเรื่องที่พึงเป็นได้เฉพาะบุคคลธรรมดา ฉะนั้นจึงอาจศึกษาถึงสิทธิที่กำหนดไว้นั้นเปรียบเทียบมาเป็นสิทธิของนิติบุคคลได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2521 มีบทบัญญัติในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ดังต่อไปนี้⁴

² หยุต แสงอุทัย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 10 พ.ศ. 2527 หน้า 202

³ อนุมัติ ใจสมุทร คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยบุคคล โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2515 หน้า 843

⁴ ชาญวิทย์ ยอดมณี ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไปภาคสิทธิ หน้า 18

ก. หลักประกันสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ได้แก่บทบัญญัติในมาตรา 22 และ 23 มาตรา 22 บัญญัติว่า "บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ" และมาตรา 23 บัญญัติว่า "บุคคลย่อมเสมอกันตามกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกัน" ศาสตราจารย์หยุดแสงอุทัย ได้เคยให้คำอธิบาย⁵ คำว่า บุคคลในมาตรา 25 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2511 ที่บัญญัติว่า "บุคคลย่อมเสมอกันตามกฎหมายฐานันดรศักดิ์โดยกำเนิดก็ดี โดยแต่งตั้งก็ดี โดยประการอื่นใดก็ดี ไม่กระทำให้เกิดเอกสิทธิ์อย่างใดเลย" นั้นหมายถึงบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลและหมายถึงคณะบุคคลซึ่งเป็นนิติบุคคลด้วย เช่น พรรคการเมืองในกรณีกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคล และคำว่าบุคคลหมายถึงบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น ไม่หมายถึงบุคคลต่างด้าว ซึ่งอาจจะมีความหมายบัญญัติให้สิทธิแตกต่างกับผู้สัญชาติไทยด้วย

ข. หลักประกันมิให้มีการรับโทษทางอาญา

มาตรา 26 บัญญัติว่า "บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญาเว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้"

หลักการนี้เป็นหลักการ บ.อ มาตรา 22 ตามหลักที่ว่า⁶ "ไม่มีความผิดโดยปราศจากกฎหมาย" (nullum crimen sine lege) และหลักที่ว่า "ไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย" (nulla poena sine lege) ซึ่งทำ

⁵หยุด แสงอุทัย คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2511) เรียงมาตราและคำอธิบายรัฐธรรมนูญทั่วไปโดยย่อ โรงพิมพ์กรุงเทพฯการพิมพ์พระนคร 2511 หน้า 149-150

⁶หยุด แสงอุทัย กฎหมายอาญาภาค 1 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 14, 2523 หน้า 29

ทำให้บุคคลจักต้องได้รับโทษทางอาญาต่อเมื่อกระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำ
นั้น บัญญัติเป็นความผิดและกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นต้องกำหนดโทษไว้ด้วย
ซึ่งเรียกเป็นหลักรวมว่า "หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย" (nullum
crimen, nulla poena sine lege)⁷ เป็นหลักกฎหมายอาญาที่สำคัญยิ่ง เป็น
หัวใจของกฎหมายอาญา เป็นหลักประกันในกฎหมายอาญาที่มีเนื้อหา แสดงให้เห็น
ถึงขอบเขตของอำนาจรัฐที่มีต่อประชาชนในรัฐ⁸ หลักนี้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของ
กฎหมายอาญาไว้ 4 ประการคือ⁹

1. กฎหมายอาญาต้องชัดเจนแน่นอน
2. ห้ามใช้กฎหมายจารีตประเพณีลงโทษทางอาญาแก่
บุคคล
3. ห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งลงโทษทาง
อาญาแก่บุคคลและ
4. กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง

จากหลักดังกล่าวนี้นิติบุคคลย่อมได้รับหลักประกันเช่นเดียวกับ
กับบุคคลธรรมดาการที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่านิติบุคคลต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมาย
อาญา โดยเป็นกรณีที่ได้กล่าวว่าการกระทำของผู้แทนนิติบุคคลเป็นการกระทำของนิติ
บุคคลนั่นเอง¹⁰ ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 787, 788/2506 วินิจฉัยว่าการที่ผู้จัดการ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷ คณิต ฅ นคร ประมวลกฎหมายอาญาหลักกฎหมายและพื้นฐานการ
เข้าใจ สำนักพิมพ์นิติธรรม 2531 เชียงรถที่ 1 หน้า 7

⁸ คณิต ฅ นคร กฎหมายอาญาภาคความผิด สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 3 2532 หน้า 4

⁹ อ่างแล้ว

¹⁰ สุนัย มโนมัยอุดม ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล คฤพา
เล่ม 4 ปีที่ 31 กรกฎาคม-สิงหาคม 2527 หน้า 20-21

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เลียนเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น โดยกระทำไปน
 อานาจหน้าที่ทางการค้า อันเป็นวัตถุประสงค์และเพื่อประโยชน์ในทางการค้า
 ของห้างหุ้นส่วน ถือได้ว่าเป็นเจตนาและการกระทำของห้างหุ้นส่วน ฉะนั้นห้างหุ้น
 ส่วนจึงต้องรับผิดชอบทางอาญาด้วย ผู้เขียนเห็นว่าคำวินิจฉัยความรับผิดชอบของนิติ
 บุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา ที่บัญญัติความผิดด้วยคำว่า "ผู้ใด" เป็นผู้กระทำ
 ตามฐานความผิดนั้นจำกัดความคำว่า "ผู้ใด" เฉพาะบุคคลธรรมดาไม่หมายความ
 รวมถึงนิติบุคคลการตีความคำว่าผู้ใด รวมถึงนิติบุคคล ย่อมเป็นการขัดกับหลักไม่มี
 ความผิด ไม่มีโทษ ไม่มีกฎหมาย อันมีหลักสำคัญประการแรกคือกฎหมายอาญาต้อง
 ชัดเจนแน่นอน

ค. หลักประกันความบริสุทธิ์

มาตรา 27 บัญญัติว่า "ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อน
 ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใด
 ได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนผู้กระทำความผิดมิได้"

หลักประกันความบริสุทธิ์ ก่อสิทธิตามข้อสันนิษฐานของ
 กฎหมายและหลักปฏิบัติต่อผู้ต้องหา ผลของสิทธินี้ทำให้เกิดหลักการพิสูจน์การ
 กระทำความผิดของจำเลย ในคดีอาญาชั้นว่า โจทก์ก็ต้องพิสูจน์โดยปราศจาก
 ข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ศาลจึงลงโทษจำเลยได้ ถ้าเป็นกรณีที่มีข้อสงสัย
 ศาลต้องปล่อยตัวจำเลยไป ทั้งนี้เพราะกฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยบริสุทธิ์¹¹
 นิติบุคคลได้รับการปกป้องจากหลักประกันนี้เช่นกัน

ง. หลักประกันเสรีภาพในร่างกายและในเคหสถาน

มาตรา 28 บัญญัติว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในร่างกาย
 การจับกุม คุมขังหรือตรวจค้นตัวบุคคล ไม่ว่ากรณีใด ๆ จะกระทำมิได้เว้นแต่โดย
 อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย"

¹¹La fave, Scott, Criminal law 6th ed 1982, West
 Publishing Comp ltd., P.53 อ้างในชาวุทธิย์ ยอดมณี ความรู้เบื้องต้น
เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไปภาคสิทธิ หน้า 15

นิติบุคคลไม่มีร่างกายด้านกายภาพที่จะใช้ เสรีภาพใน
ร่างกาย นิติบุคคลจึงไม่มีความสามารถถือสิทธิในร่างกายเหมือนบุคคลธรรมดา
การจับกุมคุมขังหรือตรวจค้นตัวนิติบุคคลจึงกระทำไม่ได้ เหมือนการกระทำต่อเสรีภาพ
ในร่างกายของบุคคลธรรมดาด้วยเหตุนี้หลักประกันเสรีภาพในร่างกายจึงไม่ใช้กับ
นิติบุคคล

มาตรา 32 บัญญัติว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน
บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครอง เคหสถานโดย
ปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองก็ดี
การตรวจค้นเคหสถานก็ดี จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่ง
กฎหมาย"

นิติบุคคลมีความสามารถถือสิทธิและใช้สิทธิในเคหสถาน
นิติบุคคลจึงมีเสรีภาพในเคหสถาน และย่อมได้รับความคุ้มครองจากสิทธิของการ
อยู่อาศัยและครอบครอง เคหสถานโดยปกติสุขอันเป็นหลักประกันเสรีภาพในเคหสถาน

จ. หลักประกันการจัดหาทนายแก่ผู้ยากไร้ไม่มีทุนทรัพย์

มาตรา 29 บัญญัติว่า "ในกรณีที่ต้องหาหรือจำเลยใน
คดีอาญาเป็นผู้ยากไร้ไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะจัดหาทนายความสำหรับตนเองได้ บุคคล
ดังกล่าวย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ" นิติบุคคล
ในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่เป็นผู้ยากไร้ไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะจัดหา
ทนายความสำหรับตนเองได้ ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐในการจัด
หาทนายให้ตามที่กฎหมายบัญญัติเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา แต่ระดับมาตรฐานการ
เป็นผู้ยากไร้ไม่มีทุนทรัพย์สำหรับนิติบุคคลต่างจากระดับมาตรฐานของบุคคลธรรมดา
โดยระดับการเป็นผู้ยากไร้ของนิติบุคคลอาจเป็นระดับที่นิติบุคคลนั้นมีหนี้สินล้นพ้นตัว
หรือมีฐานะล้มละลาย

ฉ. หลักประกันการได้รับค่าทดแทนและสิทธิที่เสียไปจากคำ
พิพากษาที่ได้อื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

มาตรา 30 "บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษา
ถึงที่สุดหากปรากฏตามคำพิพากษาของศาลที่อื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในภายหลังว่า
บุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและได้รับบรรดา

สิทธิที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน ทั้งนี้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ"

นิติบุคคลย่อมมีสิทธิที่จะได้ค่าทดแทนและได้รับบรรดาสินทรัพย์ที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน โดยในกรณีของนิติบุคคลมีขอบเขตการรับโทษ จำกัดเฉพาะการรับโทษปรับ โทษริบทรัพย์สินและการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยการได้รับค่าทดแทนและสิทธิที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษาสำหรับนิติบุคคลจึงจำกัดเฉพาะโทษดังกล่าว

จากการศึกษาเกี่ยวกับสิทธิของนิติบุคคลตามรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทำให้ผู้เขียนพบว่านิติบุคคลมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในแนวเดียวกับบุคคลธรรมดา ซึ่งจำกัดการมีสิทธิบางประการที่นิติบุคคลไม่มีความสามารถถือสิทธิได้คือสิทธิในร่างกาย นิติบุคคลจึงไม่ได้รับหลักประกันจากเสรีภาพในร่างกายเหมือนบุคคลธรรมดา ส่วนการที่ศาลฎีกาวินิจฉัยคำว่าผู้ใดตามประมวลกฎหมายอาญาหมายความรวมถึงนิติบุคคลนั้น เป็นการลดสิทธิของนิติบุคคลตามรัฐธรรมนูญ (The Deconstitutionalization of corporate rights) หรือไม่นั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าไม่เป็นการลดสิทธิของนิติบุคคลตามรัฐธรรมนูญแต่เป็นการฝ่าฝืนหลักประกันมิให้มีการรับโทษทางอาญา ทั้งผู้บังคับใช้กฎหมายไม่มีอำนาจลดสิทธิในการมีหลักประกันนี้ตามรัฐธรรมนูญได้

5.1.3 นิติบุคคลกับสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 การศึกษาในส่วนนี้เป็นการศึกษาในขอบเขตของสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของนิติบุคคล ในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจากการศึกษาเกี่ยวกับสิทธิของนิติบุคคลตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งผู้เขียนพบว่านิติบุคคลขาดเสรีภาพในร่างกาย การบังคับใช้มาตรการทางอาญาที่กระทำต่อเสรีภาพในร่างกายของบุคคลธรรมดา เช่น การจับกุม คุมขัง การค้นตัวบุคคลไม่สามารถกระทำต่อกับนิติบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย จึงก่อให้เกิดข้อจำกัดในการมีสิทธิของนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ต่างจากบุคคลธรรมดา

เมื่อพิจารณาถึงสิทธิของผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7 ทวิ ซึ่งบัญญัติสิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุม

คุมหรือขัง จะพบว่านิติบุคคลไม่อาจอยู่ในฐานะ ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขังได้ นิติบุคคลจึงไม่มีสิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7 ทวิ ผลของการที่นิติบุคคลไม่มีฐานะ เป็นผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขังได้นั้น เป็นเหตุให้นิติบุคคลไม่มีสิทธิใน ฐานะผู้ต้องหา ดังนี้คือ¹²

1. สิทธิที่จะอ้างความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 14
2. สิทธิขอให้เจ้าพนักงานแสดงหมายจับและหมายค้นตัว
3. สิทธิฟังข้อความในหมายจับและรวมทั้งเหตุที่ถูกจับนั้น ด้วยทั้งมีสิทธิได้รับการพยาบาลจากเจ้าพนักงาน หรือผู้ทำการจับด้วยได้
4. สิทธิได้รับการตรวจค้นตัวโดยสุภาพ
5. สิทธิที่จะไม่ถูกควบคุมเกินกว่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้ หลบหนีและจะไม่ถูกควบคุมไว้เกินกว่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์
6. สิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราวคือการประกันตัว
7. สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อยเมื่อถูกควบคุมหรือขัง โดยผิดกฎหมาย
8. สิทธิที่จะไม่ถูกค้นในที่สาธารณะสถาน
9. สิทธิรับคืนหลักประกันเมื่อคดีถึงที่สุดหรือความผิดตาม สัฎฎาหมด
10. สิทธิได้รับการปล่อยตัว หรือปล่อยชั่วคราว เมื่อพนักงาน สอบสวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง

¹² เทียบเคียงจากสิทธิของผู้ต้องหา ในบทความของชาญ แก้วชูใส "สิทธิของผู้ต้องหาจำเลยและผู้ต้องหาโทษในคดีอาญา" รัฐธรรมนูญ, คณะทำงาน รณรงค์เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย 2523, หน้า 13-14

ส่วนสิทธิที่นิติบุคคลได้รับในฐานะผู้ต้องหาได้แก่

1. สิทธิขอให้เจ้าพนักงานแสดงหมายค้นสถานที่ของนิติบุคคล
2. สิทธิคัดค้านมิให้ค้นเมื่อผู้ค้นไม่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีชื่อใน

หมายค้นหรือผู้รักษาการแทน

3. สิทธิที่จะไม่ทำให้เจ้าพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคดีความผิดต่อส่วนตัวถ้าไม่มีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายตามระเบียบ
4. สิทธิจะเต็มใจให้การต่อพนักงานสอบสวนหรือไม่ก็ได้
5. สิทธิที่จะมิให้พนักงานสอบสวนทําหรือทำการล่อลวงหรือขู่เข็ญหรือรับฟังการให้สัญญา เพื่อจูงใจให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหาเท่านั้น

สิทธิของนิติบุคคลในฐานะจำเลยนอกจากสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 8 แล้วนิติบุคคลได้รับสิทธิดังนี้¹³

1. สิทธิเช่นเดียวกับสิทธิของผู้ต้องหาตามข้างต้น
2. สิทธิคัดค้านคำร้องขอถอนฟ้อง (ซึ่งศาลต้องปฏิบัติตาม)
3. สิทธิร้องขอต่อศาลหรือต่อประธานศาลฎีกา ให้โอนคดีไปพิจารณาที่ศาลอื่นภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด
4. สิทธิขอแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การก่อนศาลพิพากษา
5. สิทธิไม่ยอมให้การต่อศาล
6. สิทธิมีหมายความช่วยเหลือในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง และถามค้านพยานโจทก์
7. สิทธิไม่ให้การต่อศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์

¹³ เทียบเคียงจากสิทธิของจำเลย ในบทความของ ชาญ แก้วชูใส "สิทธิของผู้ต้องหาจำเลยและผู้ต้องโทษนอกคดีอาญา" รัฐธรรมนูญ คณะทำงานรณรงค์เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย 2523, หน้า 14-16

8. สิทธิรับสำเนาคำฟ้อง เมื่อศาลสั่งประทับฟ้องแล้ว
9. สิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ในคดีอุทธรณ์ที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป
10. สิทธิอยู่ในห้องพิจารณา เว้นแต่จะขัดขวางการพิจารณาคดีของศาล
11. สิทธิขอให้ศาลพิจารณาคดีเป็นการลับตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด
12. สิทธิของแถลงการณ์ด้วยวาจาต่อศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา
13. สิทธิได้รับประโยชน์แห่งความสงสัยที่จะไม่ต้องถูกพิพากษาลงโทษในกรณีวินิจฉัยชี้ว่าหนักพยานหลักฐานของศาล
14. สิทธิยื่นคำถาม คำซักเป็นหนังสือให้ศาลหรือผู้เผชิญสืบพยานาให้ตามนั้น
15. สิทธิไม่ต้องเป็นพยานโจทก์
16. สิทธิถามค้านจำเลยอื่นที่ให้การเป็นพยานปรักปรำตน
17. สิทธิขอให้ศาลสั่งให้ฝ่ายที่อ้างเอกสารส่งสำเนาเอกสารนั้นให้ตนได้
18. สิทธิขอให้ศาลอ่านคำพยานให้ฟัง
19. สิทธิตรวจดูสิ่งของซึ่ง เป็นพยานวัตถุ
20. สิทธิได้รับสำเนาความเห็นของผู้ชำนาญการพิเศษก่อนวันผู้ชำนาญการพิเศษเบิกความไม่น้อยกว่าสามวัน
21. สิทธิไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการต่อสู้คดี
22. สิทธิทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวของพระราชทานอภัยโทษ

ส่วนสิทธิที่นิติบุคคลในฐานะจำเลยไม่ได้รับได้แก่

1. สิทธิขอได้รับการปล่อยชั่วคราว เช่นเดียวกับผู้ต้องหา
2. สิทธิได้รับหลักประกันคืน เมื่อคดีถึงที่สุดหรือความผิดตาม

สัญญาหมดไป

3. สิทธิได้รับการดูแลการบังคับคดีให้จำคุกไว้ก่อนเมื่อมีเหตุอันควรดูแลตามกฎหมายจะหมดไป
4. สิทธิถ้าต้องโทษประหารชีวิต จะไม่ถูกนำไปประหารชีวิตก่อนพ้นระยะเวลาขอกฎโทษ หรือคลอดบุตรเสียก่อนถ้าจำเลยมีครรภ์
5. สิทธิไม่ต้องถูกประหารชีวิต ถ้าเกิดวิกลจริตโดยให้รอให้จนกว่าจะหายถ้าหายวิกลจริตภายหลังหนึ่งปี จะได้ลดโทษเหลือจำคุกตลอดชีวิต

จากการศึกษาเกี่ยวกับสิทธิของนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทำให้ผู้เขียนพบว่านิติบุคคลได้รับสิทธิที่แตกต่างจาก บุคคลธรรมดาในด้านสิทธิที่เป็นประกันต่อมาตรการทางอาญา ซึ่งกระทำต่อเสรีภาพในร่างกายของบุคคลธรรมดา

5.2 กรณีศึกษา : สิทธิของนิติบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา

5.2.1 นิติบุคคลกับ The Bill of Rights

นักกฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกาได้เคยมีข้อวิจารณ์ถึงการปกป้องของรัฐธรรมนูญของรัฐบาลกลางต่อผู้กระทำผิดในคดีอาญา การขยายข้อปกป้องเหล่านี้ต่อนิติบุคคลที่กระทำผิดอาญายังไม่แพร่หลายนัก โดยเฉพาะการวิเคราะห์ในส่วนของการปรับใช้รัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับบุคคลธรรมดากับนิติบุคคล (the antropomorphizations of the corporation) ยังไม่กระจ่างนักในเบื้องต้น เพราะนิติบุคคลเป็นเพียงองค์กรกลางธุรกิจทางเศรษฐกิจ การปกป้องสิทธิของนิติบุคคลได้รับการวินิจฉัยครั้งแรกในคดี Santa Clara County v. Southern Pacific Railroad หัวหน้าผู้พิพากษา Waite ได้กล่าวในคดีนี้ว่า ศาลไม่ปรารถนาที่จะฟังข้อถกเถียงในการใช้ข้อปกป้องที่เท่าเทียมของ

the fourteenth amendment กับนิติบุคคล เพราะผู้พิพากษาทุกท่านมีความเห็นเอกฉันท์ในการเห็นชอบว่าข้อปกป้องนี้ใช้กับนิติบุคคล¹⁴

นิติบุคคลตกเป็นเป้าหมายการปกป้องจากรัฐธรรมนูญเมื่อสภาพทางการเมืองของนิติบุคคลถูกทำให้ลดลง หัวหน้าผู้พิพากษา Marshall ในคดี Dartmouth College ได้อธิบายถึง การกระทำของนิติบุคคลที่ตกอยู่ใต้ขอบเขตของรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา รวมทั้งการได้รับการปกป้องสิทธิจากรัฐธรรมนูญเช่นกัน ในปี 1831 ได้มีแนวความคิดการแบ่งแยกความแตกต่างของนิติบุคคลมหาชนกับนิติบุคคลเอกชน ความแตกต่างในด้านที่นิติบุคคลมหาชนตั้งอยู่บนหลักการของความสัมพันธ์ระหว่างกันในการปกครอง ส่วนนิติบุคคลเอกชนเป็นหลักการของผลประโยชน์ของบุคคลธรรมดา¹⁵ แม้ว่านิติบุคคลมีสถานะ เป็นบุคคล แต่ไม่ได้รับการเรียกว่า "พลเมือง" ดังนั้นเอกสิทธิ์และความคุ้มกันตามมาตรา 4 ในส่วนที่สองของรัฐธรรมนูญไม่ใช้กับนิติบุคคล¹⁶

แนวคำวินิจฉัยของศาลต้องพบกับปัญหาการใช้อำนาจ the Bill of Rights กับนิติบุคคลที่เป็นผู้กระทำความผิดในคดีอาญา ปัญหาที่ว่านิติบุคคลเป็นบุคคลที่ได้รับการปกป้องจาก The Bill of Rights หรือไม่ ซึ่งเป็นที่ชัดเจนว่านิติบุคคลได้รับการปกป้องที่เทียบเท่ากับบุคคลธรรมดา ศาลสูงสหรัฐได้ตัดสินในต้นศตวรรษที่ยี่สิบว่าเสรีภาพที่รับรองโดย the fourteenth amendment เป็นเสรีภาพของบุคคลธรรมดาไม่ใช่ของนิติบุคคล หลักประกันของ The Bill of Rights ตั้งอยู่บนรากฐานการปกป้องสิทธิส่วนบุคคล (personal privacy) ผู้พิพากษา Douglas ได้อธิบายแนวคิดนี้ว่า หลักประกันต่าง ๆ ได้สร้างขอบเขต

¹⁴Howard M. Friedman "Some reflections on the corporation as criminal defendant" The Notre Dame Lawyer" Dec.1979, p.188.

¹⁵ibid p.189.

¹⁶Paul v. Virginia. cite in ibid.

ของสิทธิส่วนบุคคล The fourth Amendmend ยืนยันหลักสิทธิของบุคคลที่จะได้รับความปลอดภัยในร่างกาย เคสสถาน เอกสารและผลต่อการยึดและค้นโดยมิชอบ The fifth Amendment ให้หลักประกันสิทธิที่จะไม่ทำให้การปรับปราดตนเอง รัฐบาลไม่มีอำนาจบังคับว่าที่เขาต้องยอมจำนน"

นิติบุคคลไม่ได้รับการพิจารณาว่ามีสิทธิส่วนตัว ศาลสูงสหรัฐอเมริกาได้ยอมรับการขาดประโยชน์ส่วนบุคคล (privacy interests) ของนิติบุคคลในฐานะพื้นฐานของการตีความ the bill of rights ในการปฏิเสธข้อเรียกร้องของการค้นและยึดโดยมิชอบและการปฏิเสธหลักการกระทำที่ชอบธรรม (due process of law) โดยกฎหมายศาลได้วินิจฉัยว่า

"นิติบุคคลไม่สามารถเรียกร้องความเท่าเทียมของสิทธิส่วนบุคคลได้เท่ากับบุคคลธรรมดา นิติบุคคลเกิดขึ้นโดยข้อกำหนดของรัฐ รัฐอนุญาตเฉพาะสิทธิในทางการค้า"

นอกจากนี้นิติบุคคลยังถูกปฏิเสธจากสิทธิในการไม่ทำให้การปรับปราดตนเองในคดี Hale v Henkel ศาลสูงสหรัฐวินิจฉัยว่า รัฐมีสิทธิสืบสวนสอบสวนนิติบุคคล ขณะที่บุคคลธรรมดาสามารถปฏิเสธการตอบคำถามที่ปรับปราดตนเอง ในการดำเนินคดีอาญากับนิติบุคคลพยานเอกสารมีบทบาทสำคัญ เพราะการกระทำผิดของนิติบุคคลไม่ร่องรอยทางกายภาพ อันตรายความเสียหายที่เกิดขึ้นมีอย่างกว้างขวางมากกว่าการมุ่งกระทำต่อบุคคลใดเฉพาะเจาะจง การส่งมอบเอกสารแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น นิติบุคคลและเจ้าหน้าที่มักจะอ้างสิทธิสามประการหลักคือ สิทธิที่จะไม่ให้การเป็นประักษ์แก่ตน (privilege against self-incrimination) สิทธิในการปกป้องการยึดและค้นโดยมิชอบ และสิทธิการติดต่อของทนายและลูกความ (The attorney client privilege)

การพัฒนาารูปแบบนิติบุคคลในศตวรรษที่ 20 มีทัศนคติรูปแบบของนิติบุคคลว่าเป็นที่รวมของบทบาทความสัมพันธ์ การแยกกรรมสิทธิในนิติบุคคลออกจากการควบคุมบทบาทของกฎหมายที่จะควบคุมวิชาชีพของผู้บริหารนักธุรกิจกลายเป็นหลักสำคัญต่อการปกป้องและความปลอดภัยในการลงทุนต่อสาธารณะ นอกจากนี้กฎหมายยังควบคุมกิจการสถาบันการเงิน ที่ตั้งอยู่ระหว่างความร่ำรวยของนิติบุคคลกับประโยชน์ของเจ้าของกิจการ ข้อสรุปของการพัฒนากฎหมายใน

ลักษณะนี้แสดงลักษณะขององค์กรผู้ผลิต เช่นนิติบุคคลในลักษณะองค์กรผูกขาด แต่นิติบุคคลเป็นที่ประกอบด้วยบทบาทความสัมพันธ์ที่ควบคุมโดยพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปของบุคคลธรรมดา (ผู้จัดการ, ผู้บริหาร, นักการเงิน) ที่มีต่อกลุ่มบุคคลอื่นในและนอกนิติบุคคล¹⁷

นิติบุคคลต้องอาศัยการกระทำของตัวแทน การอธิบายสิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคล แท้จริงจึงเป็นการอธิบายอำนาจและหน้าที่ของผู้แทนนิติบุคคล (ไม่เป็นการกระทำในฐานะปัจเจกชน แต่กระทำโดยบทบาทองค์กรประกอบจากนิติบุคคล) เป็นหน้าที่แสดงต่อฐานะที่มีอยู่ ดังนั้นสิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคลมีอยู่ในระดับที่เท่าเทียมของอำนาจและความรับผิดชอบจากตัวแทนนิติบุคคลอันขึ้นอยู่กับบุคคลหลากหลายที่พวกเขาติดต่อ นิติบุคคลจึงเป็นผลรวมของอำนาจและหน้าที่ของตัวแทน¹⁸

รูปแบบใหม่การลบล้างสิทธิทางรัฐธรรมนูญของนิติบุคคล

สิทธิของนิติบุคคลกำเนิดจากแนวคำวินิจฉัยของศาลเกี่ยวกับสิทธิที่มีความสัมพันธ์จากบุคคลที่จะก่อผลจากการกระทำของนิติบุคคล สิทธิของนิติบุคคลไม่ได้เป็นผลมาจากสภาพบุคคลของนิติบุคคล แต่เป็นผลทางอ้อมจากการรับรองของกฎหมายต่อผลประโยชน์ภายใต้รูปแบบนิติบุคคล การให้การรับรองสิทธิของนิติบุคคล ใน สิทธิตาม Fourteenth Amendment สิทธิในส่วนของอารยธรรมโดยมิชอบ ไม่จำเป็นต่อการรับรองสิทธิของนิติบุคคลตาม First Amendment คำวินิจฉัยการรับรองที่แตกต่างกันนี้ แสดงถึงนโยบายคำตัดสินของกลุ่มบุคคลที่ต่างกัน

¹⁷ "Constitutional Rights of the Corporate Person"

The Yale Law Journal vol.91, 1982 p.1653.

¹⁸ ibid p.1654.

5.2.2 กรณีศึกษาสิทธิบางประการของนิติบุคคลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา

สิทธิที่ไม่ถูกดำเนินคดีซ้ำ (double jeopardy privilege) ตาม the fifth amendment ซึ่งบัญญัติว่า "บุคคลไม่ถูกดำเนินคดีสำหรับความผิดเดียวกันสองครั้งอันเป็นอันตรายแก่ชีวิตหรือ" บทบัญญัตินี้มีที่มาจากประวัติของผู้ร่างที่ตั้งใจปกป้องแนวคิดทางคอมมอนลอว์ของ autrefois acquit และ autrefois convict หลักดังกล่าวนี้ใช้กับความผิดทุกประเภทรวมความผิดหลุโทษเพื่อป้องกันการดำเนินคดีครั้งที่สองสำหรับความผิดเดียวกัน หลังจากการตัดสินว่าไม่มีความผิดหรือตัดสินลงโทษ และป้องกันการลงโทษซ้ำซ้อนสำหรับความผิดเดียวกัน

การใช้หลักการดำเนินคดีซ้ำกับนิติบุคคล เป็นการพิจารณาว่านิติบุคคลตกอยู่ในความหมายของคำว่า "บุคคล" ตาม the fifth amendment หรือไม่ ซึ่งเป็นที่รวมของการรับรองจากหลักรัฐธรรมนูญสามประการคือ การปกป้องจากการดำเนินคดีซ้ำ การปกป้องจากหลักการไม่ปรับปรำตนเอง และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาที่ชอบ (due process of law) ซึ่งแนวคิดการประกอบอาชญากรรมของนิติบุคคลยังไม่ปรากฏขณะมีกรร่างรัฐธรรมนูญ มีข้อถกเถียงว่านิติบุคคลไม่อยู่ในการปกป้องจากหลักการดำเนินคดีซ้ำ (double jeopardy) เพราะนิติบุคคลไม่ได้รับการปกป้องจากหลักการไม่ปรับปรำตนเอง (self-incrimination) อันเป็นสิทธิที่อยู่ภายใต้ the fifth amendment เช่นกันจากการไม่มีสิทธิไม่ให้การปรับปรำตนเอง เจ้าหน้าที่ของนิติบุคคลไม่สามารถปฏิเสธที่จะไม่ส่งเอกสารหนังสือของนิติบุคคลที่ปรับปรำตัวนิติบุคคลในการดำเนินคดีอาญา สิทธิดังกล่าวนี้เป็นสิทธิเฉพาะตัวซึ่งใช้เฉพาะบุคคลธรรมดา ดังนั้นสิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินคดีซ้ำจึงอยู่ในระดับที่ไม่ใช้กับนิติบุคคลเช่นกัน เพราะเป็นสิทธิเฉพาะตัว คำตอบของข้อถกเถียงนี้อยู่ที่โครงสร้างของข้อปกป้องที่รองรับอยู่ สิทธิในการไม่ให้การปรับปรำตนเองไม่สามารถใช้กับนิติบุคคลเพราะนิติบุคคลไม่สามารถปรับปรำตัวเอง "สิทธิดังกล่าวปกป้องจาเลยกับการถูกบังคับปรับปรำตนเอง"

พยานหลักฐานของลูกจ้าง, ตัวแทนนิติบุคคลไม่สามารถฝ่าฝืนสิทธิของนิติบุคคล เพราะนิติบุคคลไม่อาจประกันตนเองได้¹⁹

จากการศึกษาการนำสิทธิจาก The Bill of Rights มาใช้กับนิติบุคคลในประเทศสหรัฐอเมริกา พิจารณาได้จากแนวคำวินิจฉัยของศาล ด้วยเหตุที่ผู้ร่าง The Bill of Rights ไม่ได้บัญญัติเพื่อใช้แก่นิติบุคคล การปรับใช้สิทธิตาม The Bill of Rights แก่นิติบุคคลนั้นพบว่าศาลได้วินิจฉัยสิทธิบางประการที่เป็นสิทธิเกี่ยวกับกระบวนการทางอาญาสำหรับนิติบุคคลในระดับที่แตกต่างจากบุคคลธรรมดา คือสิทธิตาม the fifth Amendment ในส่วนของสิทธิที่จะไม่ประกันตนเอง (priviledge against self-incrimination) ไม่ใช้แก่นิติบุคคล เพราะนิติบุคคลไม่สามารถประกันตนเองได้ (testify itself) นิติบุคคลจึงไม่อาจอ้างสิทธิดังกล่าวต่อการไม่นำเสนอพยานหลักฐาน โดยเฉพาะพยานเอกสารในการพิจารณา โดยเฉพาะในชั้นการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญา (discovery) ได้ แต่นิติบุคคลกลับได้รับสิทธิในการติดต่อกับทนายความ (attorney client priviledge) และสิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินคดีซ้ำ (double jeopardy) เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา

การนำสิทธิจาก the Bill of Rights มาใช้กับนิติบุคคล พิจารณาได้จากแนวคำวินิจฉัยของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุที่ผู้ร่าง The Bill of Rights ไม่ได้บัญญัติเพื่อใช้แก่นิติบุคคล

การปรับใช้สิทธิตาม The Bill of Rights แก่นิติบุคคลนั้น พบว่าศาลได้วินิจฉัยสิทธิบางประการคือ สิทธิตาม The fifth Amendment ในด้านสิทธิ Self-incrimination ไม่ใช้แก่นิติบุคคล เพราะนิติบุคคลไม่อาจที่จะประกันตนเองได้ (testify itself) นิติบุคคลจึงไม่อาจอ้างสิทธิดังกล่าวต่อการไม่นำเสนอพยานเอกสารในการพิจารณา โดยเฉพาะในชั้นการเปิดเผยข้อ

¹⁹ John J. Kelly, Jr., "Recent Developments" Fordham Law Review vol.45 1977 p.1521-1522.

เท็จจริง (discovery) ได้ แต่นิติบุคคลกลับได้รับสิทธิในการติดต่อกับทนาย-
ความ (attorney-client privilege) และสิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินคดีซ้ำ
(double jeopardy) เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เหตุแห่งการได้รับสิทธิดัง
กล่าว เพราะนิติบุคคลได้รับผลจากการขาดสิทธิดังกล่าว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย